

Ahogy jólesett Ferenczes István:
Zazpi
Kortárs Kiadó, Bp., 2010.

Önfeledt játéokra invitál legfrissebb verseskötetével Ferenczes István. *Zazpi* – hangzik a cím, s már ez is jelzi, hogy az erdélyi költő valami szokatlanra, meglepőre vállalkozott. Legalábbis ami eddigi költészetét illeti. Ferenczes ugyanis megszabadult személyisége minden nyűgétől, kitalált egy spanyol-portugál dalköltőt, bizonyos Esteban Zazpi De Vascos Y Aitzgorrit, és megkönnyebbülve lubickolt a másik személyiségben, ráadásul ez a Zazpi a XVIII. és a XIX. században élt, így könnyen elképzelhető, hogy milyen kalandos élete lehetett. És Ferenczes igen aprólékosan el is képzelte és megírta Zazpi élettörténetét. Már a kötet elején megtudja az olvasó, hogy Zazpi, amellet, hogy dalköltő volt, „zsoldos, kincskereső, forradalmár, csempész, geográfus, botanikus, szélhámos” hírében is állt, szóval minden szempontból izgalmas és sokrétű egyéniség volt, akinek a verseit egyszerűen vétek nem „lefordítani”. Az életrajzi bevezető után sorjáznak is a versek bőségesen – némelykor Ferenczes ezeket megtoldja egy-egy irodalomtörténeti lábjegyzettel, hogy a játék még hitelesebb legyen –, s az illúzió többé-kevésbé létrejön, megelevenedik az elfeledett múlt, dalol az „ibér” költő, s bár számtalan kézírata sajnálatos módon elveszett, átfogó válogatással ajándékozza meg a magyar közönséget a szemfüles „fordító”.

Noha nem férhet hozzá kétség, hogy Ferenczes játékos kedve nem ismert határokat, rendkívül nehéz dolga volt. A szereplirát olyan óriások tették emlékezetessé, mint Fernando Pessoa – aki úgy verselt egész életében, hogy négy fő- és sok mellékszemélyiséget hozott létre – vagy mint a XX. század egyik legnagyobb hatású költője, Ezra Pound. De talán még őket is felülmúlta Weöres Sándor, akinek az egész költészete teljesen személytelen, így mi sem volt természetesebb számára, mint bárkivé, sőt bármilyen lényre vagy jelenségre változnia, s amikor megteremtette Psychét, a XIX. századi vérmes és szabad fiatalasszonyt és annak korhű verseit, valóban életre kelt egy személyiség, míg Weöres Sándor továbbra sem volt seholy. S voltaképpen ebbe a sorba tartozik Faludy György is, akinek Villon-balladáit nem a legmagasabb rendű költészetet képviselik, mivel eléggé populáris hangvételűek, mégis összetéveszthetetlenül egyéniek,

olyannyira, hogy több nemzedék olvasói egész verszakokat jegyeztek meg belőlük önkéntelenül és kitörölhetetlenül. A nagy szerepjátszó elődök nyomába eredt Ferenczest egy pillanatil sem lehet azzal vádolni, hogy nem tett meg mindent a különleges mutatványért. Ám a játék csak akkor lehet teljesen önfeledt, ha bravúros. S kétségtelen, hogy Ferenczes megközelítette a bravúrt. Zazpi bármit meg tud énekelni, bármit versbe tud foglalni, minden nagy témában – élet, halál, hit, szerelem – megcsillogtatja költői tehetségét és rutinját, de mintha éppen az a karakteres sajátosság hiányozna belőle, amittől igazán spanyolosnak-portugálnak, de leginkább „zazpisnak” kellene lennie.

Ráadásul fény derül egy furcsaságra is. Mégpedig arra, hogy Zazpi megelőlegezte a XIX. és a XX. századi magyar költészetet, de a világlíra más nagy teljesítményeit is, sőt, egy helyütt a magyar népdalkincs legszebb gyöngyszeméről is „bebizonyosodik”, hogy Zazpitol „eredeztethető”. Játék-e a játék – vetődhet fel a kérdés az olvasóban –, ha a Zazpi által lejegyzett és kissé módosított „Gallego népköltések és románcok” egyik sora: „Szerelem, szerelem” után négy sorral az következik: „átkozott gyötrelém”. Vagy ha az olvasó azt látja, hogy a „fordítások” tanúsága szerint Zazpitol „származik” többek közt az „elhull a virág”, a „Hallottam, költőtárs”, az „őszi avaron”, a „kompország”, a „semmi-ágon”, a „lázbeszéd”, az „ármány, szerelem”, az „élet álmodás” vagy a „hol a tavalyi ló?” kifejezés. Nehezen értelmezhető Ferenczes azon gesztusa is, hogy egyik játékos ötlete nyomán, miszerint a Zazpi név voltaképpen hetet jelent, „átülteti” az ibér költő névmagyarázó versét, s ennek utolsó sora így hangzik: „Te voltál a hetedik!” Előtte pedig két másik árulkodó sor így szól: „se apám, se anyám nincs”, valamint: „kit anya szült, elveszik”. Ez a vers a *Glossza* címet viseli, és a végén precízen fel van tüntetve keletkezésének helye és ideje: „La Paz, 1802”. Az 1777-es keltezésű *Börtönszerenád*ban az egyik sor a következő: „világúr-magányban”. Kérdéses, hogy a XVIII. században, a tudományágak kialakulásának hajnalán Zazpi fejében miként jöhetett létre efféle modern képzettársítás.

„Csak játék, mondja dalomra a kortárs, / s a jövő mit se szól rá, elfeled. / Verseimet ajánlom a falaknak, / úgy írtam, ahogy nekem jólesett” – írta egykor Weöres Sándor, és alighanem ugyanezt vallja Ferenczes István is.

Tornai Szabolcs